

Tomris Uyar'ın “ Gülümsemeyi Unutma” Öyküsünde Cinsiyetlenmiş Kentsel Mekânlar

Gendered urban spaces in the Tomris Uyar's story “ Don't forget to smile”

Gülben Kocabiçak*

Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Manisa.

Öz: Cinsiyet odaklı toplumsal-kültürel yapılarda kategorize etme eğilimi, en kolay çıkışı belirli standartlar geliştirmekte bulunmuştur. Ancak, bu standartlar; yaşanan mekânlardan konuşulan dillere, üretilen nesnelere dış dünyayla kurulan ilişkilere kadar geniş bir alana cinsiyet özelliği yüklemiştir. Cinsiyetlenmiş mekân örnekleri ve kentlerin mekânsal kullanılışları toplumlara göre farklılık göstermekle birlikte kadının ve erkeğin yaşadığı mekânları düzenlemesine, bu mekânlardaki konumuna bakılarak mekânla cinsiyet arasındaki ilişki hakkında fikir sahibi olunabileceği toplumsal algıda kabul görmektedir. Toplumun her kesiminde her alanda karşımıza çıkan bu cinsiyet odaklı bakış açısından güç bularak sınıflandırılan kentsel mekânlar erkeğin kadına karşı hegemonyasının sürdürüldüğü alanlar olmuştur. Türk edebiyatının önemli öykücülerinden Tomris Uyar; öykülerinde, geleneksel ataerkil yapının çelişkilerini kahramanlar aracılığıyla mekânı ön plana alarak kadın bakış açısından vermiştir. Yazarın öykü evreninin cinsiyet merkezli olması dolayısıyla bireylerin aile ve toplum içindeki konumlarına mekânı geniş bir açıdan ele alarak dikkat çektiği tespit edilmiştir. Bu çalışma; Tomris Uyar'ın “Gülümsemeyi Unutma” adlı öyküsünü, cinsiyetlenmiş kentsel mekânlar açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyetlenmiş mekân, Tomris Uyar, Gülümsemeyi Unutma, öykülerde mekân, cinsiyetçilik.

Abstract: The categorization tendency in gender-focused socio-cultural structures, found the easy escape in developing particular standards. But, these standards have ascribed a sexual-oriented meaning a broad field; which is consists of environment, languages, external relations and produced objects. The examples of sexually-oriented urban environment and the environment-oriented use of cities differs for each culture, where as this also organizes the environment in which the man and woman lives. It is accepted by the public perception, that by looking at the placement of the environment, it is possible to have an opinion based on the relation of environment and gender. Urban environment, which has been classified by gaining power through the sexual oriented opinion, is the environment where the man have sustained his hegemony over woman, which is visible in every class and phase of the society. Tomris Uyar; as one of the most important story writers of Turkish literature, showed the conflicts of the traditional patriarch from women's perspective and put the environment in foreground through the characters of her stories. It has been noted, that because Uyar's story universe is gender-based, she was able to use the environment from a wider angle to point out the position of individuals and families in social standings. The purpose of this research is to examine Tomris Uyar's story, “Don't Forget to Smile” from the perspective of sexual-oriented urban environment.

Keywords: Gendered space, Tomris Uyar, Gulumsemeyi Unutma, space in stories, sexism.

* İletişim yazarı: G. Kocabiçak, e-posta: gulbenkocabicak@hotmail.com

1. Giriş

Arapça “kevn” kökünden türemiş bir kelime olan mekân; yer, mahal, ev, oturlan yer anlamlarına gelir. (Devellioğlu, 2007: 604). Bireyin mekânla olan ilişkisine sıkı sıkıya bağlı bu anlam sıralaması yakından uzağa, merkezden çevreye ilerler. Bu durum, mekânın temel niteliği itibarıyla bireyin iç ve dış dünyasını kapsayıcı özelliğe sahip olması ile ilgilidir. Bilinmezi ifade eden evrenin sonsuz genişliğini, yaşanılan mekânı, barınılan meskeni ve en kişisel alan olan insan bedenini çeşitli şekillerle kavramamıza temel teşkil eder. Birbirinden farklı bu mekânsal imajlar toplumsal, kültürel, ekonomik, politik yapıların bireysel tarafını oluşturur.

Üretim ilişkileri, beslenme şekilleri, sınıfsal-toplumsal ve dinsel kimlikler, meslek alanları, giyim-kuşam, hâl ve hareketler, dillerin kavramsal zenginlikleri gibi yaşamın beşerî tarafına ait faaliyetler coğrafyanın etkisinin doğal bir sonucudur. Denilebilir ki insan; yaşadığı coğrafyayla, içinde bulunduğu mekânla bir bütünlük kazanır. İnsan eliyle inşa edilen mekânlarla bireylerin toplumsal çevre yaratırken oluşturduğu değerler etkileşim hâlinindedir. İnsanla mekânın birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini savunan Alman düşünür Martin Heidegger, inşa etme/ kurma fikrini bütünsel bir bakış açısından verir: “Heidegger’e göre yerleşiklik, ancak bir inşa/ kurma faaliyetiyle mümkündür. Mekânları ve şeyleri kendi etkinliklerimizi çevreleyecek biçimde düzenleriz böylece. Biz onları düzenledikten sonra mekânlar ve şeyler kendi aralarında ilişkiler kurar, aynı zamanda, yerleşenler de mekânlarla, şeylerle, birbirleriyle ilişkilendirirler (bir orman, ancak içine yapılan kulübeden sonra “anamlı” bir yer olur: artık ormanda bir referans noktası vardır).” (Bora, 2009: 64-65).

Heidegger’ in felsefesine göre yerleşiklik, erkeğin varoluş tarzıdır. Bu yaklaşım yerleşikliğin öncülü olarak erkeği saymakta; kadını ikincil konuma atmaktadır. Mekâna anlam kazandıran erkeğin aksine kadının doğayla özdeşleştirilerek inşa sürecinde belirleyici bir rol üstlenmediği vurgusu cinsiyetçi mekân ayırımının çıkış noktasıdır. Mekânsal ayırımın yarattığı tehlike; kadınları erkeklerden farklı, daha kapalı bir alanı sahiplenmek zorunda bırakıldığında ortaya çıkar. Erkeğe ev dışındaki tüm resmî ve sosyal yerleri kapsayan kamusal mekân, kadına ise ev içinden ibaret olan özel mekân verilmiş; tüm toplumsal cinsiyetçi roller bu alana göre düzenlenmiştir. Bu şekilde bölünen mekânlarda kendi cinsine uygun olmayan bir alanda varlığını görünür kılmak isteyen bireyin denetimi, elbette ki ataerkil toplumsal kurallarla sağlanmaktadır. Bu algının devamlılığında önemli rol oynayan ideolojik/ psikolojik alt yapı; çeşitli denetim mekanizmaları aracılığıyla toplumsal hafızaya kuşaktan kuşağa aktararak işlenir, geliştirilir. Böylece, mekâna anlamlar yüklediği için de toplumsal dayatmalar somutlaştırılmış olur.

2. Disiplinler arası bir öge olarak mekân

Mekânların insanların yaşam alanlarında yol açtığı ayırım; mimarlık, coğrafya, jeoloji mühendisliği, kamu yönetimi, sosyoloji, şehircilik ve bölge planlama gibi pek çok alanın ilgilendiği mesele hâline gelmesini sağlamış ve doğru bağlantıların kurulmasıyla mekânların işlevsel özellikleri üzerinde önemli çalışmalar yapılmıştır. “ Anglosakson dünyaya ilişkin literatürde özel olarak kentsel tartışmalar, genel olarak da mekân analizleriyle kadının konumunu birlikte ele alıp çözümleyen ilk akademik çalışmalar, sosyal bilimlerin diğer disiplinleriyle karşılaştırıldığında, görece geç bir dönemde ve pek az sayıda olmak üzere yayımlanmaya başlamıştır.” (Alkan, 2011: 343).

Diğer alanlarda olduğu gibi edebiyatta da mekânın anlam alanlarının metin içerisinde işlevsel bir özelliği vardır. “ Anlatma esasına bağlı edebî eserlerde mekânın panorama, peyzaj, dekor oluşu yine hem bakış açısı, hem de nakledilen vaka zincirinin mahiyeti ile ilgili bir problemdir. Bunun için de tasvirle ilgili satır ve pasajları, yer aldıkları metin halkası içinde yükledikleri vazifelere göre değerlendirmek yerinde olur.” (Aktaş, 2000: 132). Mekânın edebî sunumu yalnızca öykü dünyasını anlamamızı değil; bireylerin mekânları kullanma biçimlerine vurgu yaparak toplumsal ve kültürel alt yapıda var olan cinsiyetçi algıyı kavramamızı da sağlar.

19. yüzyıldan önceki klâsik eserlerin şahıs- mekân ilişkisine bakıldığında mekânın çoğunlukla dekoratif bir özellik taşıdığı gözlenir. “ Klâsik romanda, eşyâ olsun, mekân olsun, sadece insanın yaşama ortamını belirleyen bir çevre olarak ortaya konur, hatta denilebilir ki, insanın fizik olarak bir mekânda bulunması söz konusu olmasa klâsik roman mekâna ve eşyâya gerek duymaz.” (Tekin, 2001: 134). 20. yüzyılın kaydettiği önemli teknolojik gelişmelerle birlikte bilim yeni teoriler üzerinden yürümeye başlamış ve değişen algı fen bilimlerindeki bakışı değiştirdiği kadar sosyal bilimlere de değiştirmiştir. Disiplinlerarası katkılardan faydalanan sosyal bilimlerin önemli bir kazanımı da, modern anlatının geleneksellikten kurtulması olmuştur. Çağdaş romanlarda mekân, zaman kadar önem kazanmış; bunun da ötesinde mekâna anlam yüklenerek onunla bağlantıların kurulabileceği fark edilmiş ve mekân anlamlı bir hâle gelmiştir.

3. Tomris Uyar’ın “Gülümsemeyi Unutma” öyküsünde cinsiyetlenmiş kentsel mekânlar

Kırk yıllık yazın hayatı boyunca sadece tek bir edebî türde eser vermesiyle diğer yazarlardan ayrılan Tomris Uyar, Türk öykücülüğünde önemli bir yere sahiptir. Yazarın vaka zincirini ustaca şekillendiren farklı bakış açıları tekniği kullanmasının yanı sıra zaman, mekân ve şahıs kadrosu gibi unsurları çeşitli niteliklere sahip olarak sunması öykü evrenini pek çok yönden incelemeye elverişli kılmaktadır. Bu çalışmada, yazarın “Yaza Yolculuk” adını taşıyan yedinci kitabında yer alan “ Gülümsemeyi Unutma” adlı öyküsünün mekân unsuru üzerinde durulacak; mekânın kahramanlar tarafından nasıl kullanıldığı cinsiyet merkezli olarak irdelenecektir.

“Gülümsemeyi Unutma” adlı öyküde, ben anlatıcı kadının kendi bakış açısından Lüksemburg Bahçeleri ve bu izlenimlerle bağlantılı olarak barda çalışan bir kadının hayatından bir kesit konu edilmektedir. Öykünün olay örgüsünün gerçekleştiği coğrafi çevre Fransa- Paris’tir. Anlatıdaki eyleme bağlı olarak değişen mekân çerçevelerini ise öyküdeki sırasıyla ev, Lüksemburg Bahçeleri ve VIII. Henry Barı olarak belirlemek mümkündür. Öykünün mekânsal dinamiklerinin evden evrene doğru açılması evin düşlemi barındırma özelliği ile ilgilidir. Çünkü; öz varlığın topoğrafyası olan ev, G. Bachelard’a göre düşünceler, anılar ve düşler için en büyük tümleştirici güçlerden biridir ve yazarın “Uzamanın Poetikası” adlı eserinde belirttiği gibi “ Ev, bizim dünyadaki köşemizdir. Çok kez söylendiği gibi, ilk evrenimizdir.” (Bachelard, 2008: 38). Anlatıcının bulunduğu konuma dair mekânsal ipucu ise, karşı apartmandaki antikacının kırmızı mayosuyla görüldüğü balkondur. Bu ipucundan yola çıkarak balkonun, kişi ile kent arasında sınırsal bir alan yarattığı söylenebilir. Mekân çerçevelerinin sınırları, antikacının balkonda güneşlenmesi ile Lüksemburg Bahçeleri’nde insanların güneşlenmesi arasında ilinti kurulmasıyla değişir. “ Orada da mayolarını, şortlarını giymiş gençler, yasakları çiğneyip çimenlerde sevişen çiftler, arabalarında uyuklayan bebekler, sık sık gözlerini göğe kaldırıp güneşi, bir türlü gelmeyen, yaşamımıza yalnızca bir süreklilik halinde yerleşen yazın kızgın güneşini bekliyorlardı.” (Uyar, 2011: 10).

Kentle kurulan ilişki sadece gözlemsel birikime dayanmaz; çevre ile insanın bir arada bulunabildiği, eski ile yeninin heyecanlandırıcı uyuma sahip bir yer olması dolayısıyla kent, anlatıcının duygularına zemin hazırlar. Öyküde bu geçiş şu cümlelerle yapılmıştır:

“ Benim Lüksemburg Bahçeleri’ne tutulmamın nedeni başkaydı: gür yeşil bir doğa parçasının insan gözetimiyle, insan yaratıcılığıyla yıllar yılı böyle ayakta kalması dinlendiriciydi, avutucuydu; tarihselle çağdaşın uyumu heyecanlandırıcıydı.

Sonra sokağa çıkıyorduk. (Yoksa “ giriyorduk” demek daha mı doğru?) Çünkü asıl ev, sokaktı bu kentte. Evlere birkaç saatliğine uğranıyordu. Sokaklarda, kafelerde, ırmak boyunda, bu komşuluk ilişkisinin törelerine titizlikle uyan kalabalıklar, yeni gelenlere hemen yer ayırıyor, azıcık yana kayıyorlardı.” (Uyar, 2011: 10).

Modern kent kültürü, yazımsal düzlemden tıpkı kameranın görüntüleri kesyap tekniği ile aktarması gibi panoramik düzleme geçilerek verilir. Kafeler, müzeler, anıtlar, çiçek ve hayvan pazarları; kısacası kente gelen herkesin görmesi gereken yerler kentli kadınlar, sarhoş serseriler, asık suratlı garsonlar kentin çoksesli dokusuyla birleştirilir. Bu mekânsal doku, cinsiyetli sınıf kimliklerinin bir arada bulunduğu VIII. Henry

Barı'nın betimlenmesiyle modernleşmenin bir eleştirisi olarak okunabilir. “Kanonik eserlerin gösterdiği gibi, modernliğin önemli mekânları, erkek ve kadın evrenlerinin kesiştiği ve sınıflı bir düzen çerçevesinde cinselliği yapılandırdığı, sınırlar arası mekânlardır.” (Pollock, 2012: 217).

Modern kentin eleştirisine bir geçiş sağlayan VIII. Henry Barı'nın sahibine anlatıcı tarafından Henry adının konması ironiktir. Eril tarihin kaydettiği VIII. Henry, evlilikleriyle gündem yaratmış ve hayatı boyunca altı eş değiştirmiş İngiltere kralının adıdır. Modernist hareketin çıkış yeri kabul edilen Fransa’da bulunan bu barın, modernliği temsil eden bir başka kentin kralının adını taşıması mekânla modernite arasında kurulan bağa göndermedir. Kentsel mekânlar yalnızca inşa sürecinde kalmayıp sonrasında da devlet eliyle desteklenerek erkeklerin varoluşlarını simgeleyen yapılar olarak kalır. “Sadece bir yer imlemesinin ötesinde, mekânın kurgulanması bir yönüyle de dayatılan toplumsal rollerin içselleştirilmesine yönelik olarak, mekânların hafızalara nakşedilme sürecini de ortaya çıkarır.” (Çakır, 2009: 79). Bar sahibi Henry; barda gündüzleri karısını, geceleri sevgilisini çalıştırarak toplumsal cinsiyet rollerini kamusal alanda ayrıştırır. Bu açıdan VIII. Henry Barı, hegemonik erkekliğin mekânsal kullanımla devam ettirildiği bir yer olarak karşımıza çıkar.

Anlatıcı tarafından “çift kişilikli bir bar” (Uyar, 2011: 12). olarak tasvir edilen bu barın kent algısını yansıtan müşteri profili vardır. Çeşitli uluslardan insanların uğrak yeri olan bar, gündüzleri sorunsuz müşterileri ağırlayan “aile salonu” görünümüne sahipken geceleri hatırlı müşterilerinin dışında sarhoşların, zamparaların mekânına dönüşür. Ataerkil kurallar gereği toplumda kabul gören mekân sahibinin “resmî” eşinin barda gündüzleri bulunması bu açıdan sorun teşkil etmez. Ancak; sevgilisi Sylvia'nın gece sarhoşlarıyla ilgilenmesi, toplumsal hayatta “metres” konumunda olduğu için ona layık bir görev olarak görülmektedir.

Tüm bu özelliklerine bakarak; modernlik mekânı olan kentlerde bile derinlere işlemiş kadın-erkek eşitsizliğinin toplumsal- kültürel kökenlerini somutlaştıran VIII. Henry Barı'nın cinsiyetçi bir yer olduğu ortadadır.

Kentsel mekânların kullanılışlarının bireyin dramını ortaya çıkarma konusundaki başarısı öyküde yalnızca kadının durumu açısından verilmemiştir. Kent mekânında farklı sosyal kesimden insanların bir arada bulunmaları toplumun cinsiyetçi değerlerini görmemizi kolaylaştırır. Bu farklı kesim insanların birlikteliklerine rağmen çevrelerinde olup bitenlere kayıtsız kalan insan yığınları oldukları da şu sözlerle eleştirilmiştir:

“Sanki Ortadoğu’da savaşlar yoktu, sanki hiçbir yerde bir baskı rejimi kurulmamıştı, sanki insanlar evlerinden koparılıp bilinmedik yerlere götürülüyorlardı. Sanki işsizlik, açlık olgusu gözümüzün önünde değildi.” (Uyar, 2011: 13).

Kapitalizmin yıkıcı ve sömürücü yanını gösteren savaş, göç, işsizlik, açlık gibi tahakkümler ile toplumsal cinsiyetçi algı arasında birbirini destekleyen bir ilişki vardır. “Connell, bunu sömürgeci yapılar ile yerel insan topluluklarını birbiriyle bağlantılı hale getiren ilişkiler yapısı yani ‘küresel cinsiyet düzeni’ (global gender order) olarak tanımlar.” (Sancar, 2014: 48). Baskı rejimleri ile de erkek iktidarını devam ettiren bu küresel düzen, erkekliği ayrıcalıklı konuma yerleştirmiştir. Ayrıcalığı sağlayan sistemin, Tomris Uyar’ın dikkat çektiği gibi, kadınların dezavantajlı konumundan beslendiği açıktır. Militarist düşüncenin kök salması için sadece askerî mekânlara ihtiyaç yoktur. Kerameti kendinden menkul erkek egemenliği kadınlığın dezavantajlarını kullanarak sosyal, toplumsal, kültürel, dinsel mekânlarda da üstünlük kurmuştur.

4. Sonuç

Mekâna cinsiyet bakış açısıyla yaklaşan pek çok disiplinler arası çalışmanın ortaya koyduğu temel düşünce, mekânın toplumsal olarak üretildiğidir. Bu düşüncenin öncülü ise, mekânın cinsiyeti olup olmadığı konusundaki tartışmalardır. Mekâna yüklenen anlamlar, disiplinlerin bilim alanlarına göre çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Bir anlatı sanatı olarak edebiyatta mekân; önceleri, özellikle 19. yüzyıl eserlerinde, kahramanların ya da olay örgüsünün yorumlanması için bir dekor işlevi gördüğü için üzerinde çok

durulmayan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat teorilerinin güçlenmesiyle mekânın; olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman kadar esere önemli ölçüde etkili olduğu anlaşılmıştır ve anlatının çözümlenmesinde kilit görevi gören örneklerin artmasıyla mekânın kurgulanışı konusunda farklı kuramlar geliştirilmiştir. Mekânın toplumsal olarak üretildiği düşüncesi bu kuramlardan biridir.

Toplum tarafından dayatılan kuralların, gündelik hayatın her ânında bireyleri kuşatması sorununun bireyi ele alan kurgusal anlatılarda kendini bir şekilde göstermesi beklenir. Açıkça ya da birtakım imajların ardına gizlenmiş bir biçimde sunulan bu sorunun temsil edildiği mekân; işaret ettiği, eleştirdiği, sembolleştirdiği durum veya olayların altyapısının sorgulanmasına imkan tanır. Mekânın nasıl kurgulandığı cinsiyet merkezli bakış açısından gösterilmek isteniyorsa mekânın şahıslar tarafından nasıl kullanıldığına, mekânların kullanımlarıyla şahısların toplumsal rolleri arasında bir bağlantı olup olmadığına, mekânın olay örgüsünde nasıl bir işleve sahip olduğuna dikkat edilmelidir.

“Gülümsemeyi Unutma” adlı öykünün mekânlarından biri olan VIII. Henry Barı’nın bütünsel anlamının hegemonik erkekliğin mekânı olduğu belirtilmişti. Mekânın, farklı cins ve özelliklere sahip öykü kişileri için ne anlama geldiğini ayrı ayrı söylemek de mümkündür. Bar sahibi için; eril kent küçük ölçekli kopyası olan barın anlamı, erkeklik hâkimiyetini devam ettirebildiği bir yer olmasıdır. Sylvia için; toplumsal cinsiyetçi kurallar yüzünden ötekileştirildiği, mekânsal dışlanmayı yaşadığı yerdir. Bar sahibinin karısı içinse; kadın kimliğini, kocasının statüsü üzerinden tanımlamasına imkân veren yerdir. Eril kent temsilcileri gece sarhoşları için, erkekliğin ilan edildiği; kent içinse, içinde çeşitli milletten, kültürden insanların ağırlandığı kentin cinsiyetçi dokusuna uygun ünlü bir bar anlamlarını taşımaktadır.

Sonuç olarak öyküdeki mekânın sunumunun işlevsel olduğu, karakterlerle yaşadıkları yer arasında kurulan güçlü bağa bakılarak söylenebilir. Kent mekânını diğer yerlerden ayırt etme imkânı veren özellikleri sayesinde cinsiyetçi iktidar biçimleri eleştirilmiştir. Kamusal mekân- özel mekân ayrımının temeli olan bu durum, öykünün kurgusunu anlamlı kılarak mekânın bir başka fonksiyonunu oluşturur. Bireyin yalnızlığının sebebini kentin hem coğrafi hem de kültürel dokusuna işlemiş cinsiyet merkezli izlerinde arayan Tomris Uyar, erkeklere özel bir mekân sunan VIII. Henry Barı üzerinden hegemonik erkekliğin tekrar üretildiği yerlere dikkat çekmiştir.

Referanslar

- Aktaş, Ş. (2000) *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay., Ankara.
- Alkan, A. (2011) “Şehircilik çalışmalarının zayıf halkası: cinsiyet”, İçinde *Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan, (drl.) Serpil Sancar, Cilt:1, Koç Üniversitesi Yay., İstanbul, 343- 414.
- Bachelard, G. (2008) *Uzamanın Poetikası*, İthaki Yay., İst.
- Bora, A. (2009) “Rüyası ömrümüzün çünkü eşyaya siner”, İçinde *Cins Cins Mekân*, (drl.) Ayten Alkan, Varlık Yay., İstanbul, 63-75.
- Çakır, S. (2009) “Osmanlı’da kadınların mekânı, sınırlar ve ihlaller”, İçinde *Cins Cins Mekân*, (drl.) Ayten Alkan, Varlık Yay., İstanbul, 76- 101.
- Devellioğlu, F. (2007) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara.
- Pollock, G. (2012) “Modernlik ve kadınlığın mekânları”, İçinde *Sanat/Cinsiyet, Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri*, (ed.) Ahu Antmen, İletişim Yay., İstanbul, 187- 251.
- Sancar, S. (2014) *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*, Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar, İletişim Yay., İstanbul.
- Tekin, M. (2001) *Roman Sanatı I*, Ötüken Yay., İstanbul.
- Uyar, T. (2011), *Yaza Yolculuk*, YKY, İstanbul.

